

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. Каразіна

Економічний факультет

Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра

**на тему: «ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ЗАРУБІЖНИЙ
ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА»**

Виконав: здобувач 4 курсу, групи
ЕЛз-41
Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

_____ Олександр КРАВЧЕНКО

Керівник кваліфікаційної роботи:
доктор наук з державного
управління, професор

_____ Олександр ЖАДАН

Рецензент: кандидат економічних
наук, доцент кафедри соціальної
економіки Харківського
національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

_____ Вікторія ЛУГОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет економічний
Кафедра економіки та менеджменту
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ганна ДОРОШЕНКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

« 06 » червня 2024 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

_____ Кравченка Олександра Володимировича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Державно-приватне партнерство: зарубіжний досвід та вітчизняна практика»
керівник роботи Жадан Олександр Васильович, доктор наук з державного управління, професор

затверджені наказом вищого навчального закладу від «09» квітня 2024 року
№ 2101-5/787

2. Строк подання здобувачем роботи «05» червня 2024 р.
3. Перелік питань, які потрібно розробити: сутність та зміст державно-приватного партнерства; виникнення та функціонування державно-приватного партнерства у провідних країнах світу; аналіз стану та динаміки національної системи державно-приватного партнерства; Напрями розвитку державно-приватного партнерства в Україні на основі використання кращих зразків світового досвіду в цій сфері.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи бакалавра, пошук та ознайомлення з літературними джерелами за темою.
2	Робота над теоретичним розділом.
3	Коригування першого розділу згідно із зауваженнями наукового керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи.
4	Доопрацювання другого розділу згідно із зауваженнями та рекомендаціями наукового керівника.
5	Коригування вступу, висновків та оформлення списку використаних джерел кваліфікаційної роботи.
6	Закінчення написання кваліфікаційної роботи згідно з рекомендаціями наукового керівника, подання до рецензування.
7	Подання роботи на кафедрі

5. Дата видачі завдання «21» вересня 2023 р.

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

Олександр КРАВЧЕНКО
(ім'я, прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

Олександр ЖАДАН
(ім'я, прізвище)

Гарант освітньої програми

_____ (підпис)

Ганна ЗАДНЄПРОВСЬКА
(ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	8
1.1. Сутність та зміст державно-приватного партнерства.....	8
1.2. Виникнення та функціонування державно-приватного партнерства у провідних країнах світу.....	18
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ.....	28
2.1. Аналіз стану та динаміки національної системи державно-приватного партнерства.....	28
2.2. Напрями розвитку державно-приватного партнерства в Україні на основі використання кращих зразків світового досвіду в цій сфері.....	36
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

Актуальність теми роботи обумовлена стрімким розвитком глобалізаційних процесів, які спонукають до інтеграції міжнародного досвіду в національні економічні системи. Зміцнення взаємодії між державою та приватним сектором вважається одним із ключових інструментів для підвищення ефективності використання ресурсів, інноваційного розвитку та модернізації інфраструктури. Це особливо актуально для України, де потреба у глибоких економічних реформах та модернізації інфраструктури є надзвичайно високою.

Зарубіжний досвід демонструє, що ефективно реалізовані проекти ДПП сприяють залученню інвестицій, покращенню якості публічних послуг та збільшенню транспарентності управлінських процесів. Країни з розвиненим досвідом у цій сфері, такі як Великобританія, Німеччина, та Франція, мають чітко визначені правила та процедури, що забезпечують взаємну вигоду обох сторін у партнерстві.

Вивчення зарубіжного досвіду допомагає ідентифікувати кращі практики та можливі пастки, які можуть бути корисними при плануванні та виконанні подібних ініціатив в Україні. З іншого боку, аналіз вітчизняної практики дозволяє оцінити рівень адаптації міжнародного досвіду до локальних умов та визначити ключові напрями для подальшого розвитку.

Дослідження надає можливість для розробки політичних рекомендацій, які можуть сприяти забезпеченню більш ефективної взаємодії між державними органами та приватними інвесторами, підвищенню інвестиційної привабливості країни та вирішенню проблем соціально-економічного розвитку. Таке дослідження має важливе значення для формування стратегій сталого розвитку в Україні та розширення можливостей для використання глобальних інвестиційних ресурсів.

Найважливіші проблеми, пов'язані з темою, висвітлюються в роботах таких авторів як М.С. Айрапетян, І.С. Біла, А.О. Білоус, Т.Є. Воронкова, Ю. Городніченко, С. Грищенко, В. Данилишин, І. Дубок, Ю.С. Залознова, І.В. Калінько, М.І. Карпа, Г.О. Комарницька, М.Б. Корбецький, А.І. Кредісов, В.В. Круглов, З.В. Лашкул, О.Д. Маркєєва, О.В. Мартякова, М.А. Мащенко, І. Мигас, Н.Б. Мігай, І.С. Нейкова, А.П. Павлюк, І.П. Петрова, О. Пирог, Р.Б. Поляков, О.С. Проневич, О.Г. Пухкал, Г.М. Розум, М.М. Сірант, Л.І. Тараш, Д.В. Турчак, Ф.В. Узунов, А.Г. Федосова, Р. Хусаїнов, П.І. Шилепницький, О.О. Шутаєва.

Метою дослідження є всебічний аналіз механізмів та ефективності реалізації проектів державно-приватного партнерства (ДПП) в різних країнах світу, а також адаптація зарубіжного досвіду в цій сфері до умов України.

Виходячи з поставленої мети, в роботі вирішуються наступні *завдання*:

- визначити сутність та зміст державно-приватного партнерства;
- дослідити процес виникнення та функціонування державно-приватного партнерства у провідних країнах світу;
- провести аналіз стану та динаміки національної системи державно-приватного партнерства;
- визначити напрями розвитку державно-приватного партнерства в Україні на основі використання кращих зразків світового досвіду в цій сфері

Об'єктом дослідження є державно-приватне партнерство як інструмент соціально-економічного розвитку у міжнародному та національному контекстах.

Предметом дослідження є процес реалізації проектів державно-приватного партнерства у вітчизняній та світовій практиці з визначенням механізмів, результативності та стратегічних напрямків розвитку.

Методологія дослідження базується на інтеграції загальнофілософських та загальнонаукових методів пізнання, які спрямовані на глибокий аналіз та узагальнення теоретичних і практичних аспектів державно-приватного партнерства. Теоретичний аналіз і узагальнення - використовується для

вивчення генезису наукових досліджень і формування понятійного апарату державно-приватного партнерства. Це забезпечує систематизацію існуючих знань та теоретичних підходів. Групування та систематизація - застосовуються для організації даних про нормативно-правове регулювання та реалізацію державно-приватного партнерства в Україні та інших країнах. Статистичний аналіз - використовується для оцінки сучасного стану реалізації проектів ДПП. Завдяки цьому методу можна кількісно оцінити ефективність і результативність різних ініціатив. Моделювання - застосовується для розробки потенційних моделей державно-приватного партнерства, що дозволяє прогнозувати їхній вплив на економічне та соціальне середовище.

Дослідження опирається на широкий спектр інформаційних джерел, що включають наукові праці (монографії та статті вітчизняних та зарубіжних авторів з питань державного управління), матеріали наукових конференцій, а також офіційні документи, зокрема кодекси, закони та підзаконні акти України та міжнародних організацій. Також використовуються статистичні дані, реферативні та інформаційні видання, а також опубліковані фактичні матеріали міжнародних організацій, що стосуються державно-приватного партнерства.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи апробовані автором на XXV Всеукраїнській щорічній студентській науково-практичній конференції за міжнародною участю: "Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології", яка відбулася 25 квітня 2024 року у м. Одеса.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

1.1. Сутність та зміст державно-приватного партнерства

Останніми роками стає все більш актуальним питання співпраці держави та приватного сектору, яке відіграє ключову роль у соціально-економічному прогресі країни. Реалізація державно-приватного партнерства (далі - ДПП) стимулюється потребою у значних інвестиціях для ефективного фінансування і виконання проектів суспільного значення, як на національному, так і на регіональному рівнях. В багатьох зарубіжних країнах така взаємодія розглядається як альтернатива до повної приватизації, адже ДПП дозволяє залучати інвестиції приватного сектора, зберігаючи при цьому державний контроль над важливими об'єктами. Більшість проектів у рамках ДПП включають розробки, пов'язані з інфраструктурою, приватизація яких часто вважається неприпустимою зі стратегічних міркувань, аби уникнути соціально-економічної нерівності та інших негативних наслідків [11].

Термін «державно-приватне партнерство» відповідає англійській фразі «public-private partnership» (PPP), яка активно застосовується у теорії та практиці, як в Україні, так і за кордоном. Проте в різних країнах ця модель співпраці держави та бізнесу може мати різні назви. Наприклад, у Великобританії вживається термін «приватна фінансова ініціатива» (PFI), в США, Канаді та Австралії – «публічно-приватне партнерство» (P3 або P-P partnership), а у Франції – «контракт про державно-приватне партнерство» або «співтовариство змішаної економіки» (SEM). У країнах СНД загальноприйнятим є переклад «public-private partnership» як «державно-

приватне партнерство» чи «публічно-приватне партнерство», що відображає ширший зміст слова «Public» порівняно з «державний», оскільки воно охоплює не тільки державні органи, але й муніципальні установи, некомерційні організації та громадські інститути. Згідно деяких експертів [17, с. 54-55], термін «публічно-приватне партнерство» краще відображає зміст взаємодії між державою і приватним сектором.

Інтерпретація поняття партнерства між державою та приватним сектором має свої унікальні особливості в різних країнах, що зумовлено цілями державної політики, законодавчими рамками, адміністративною структурою, рівнем розвитку суспільства та правової культури. Наприклад, у Великобританії «приватна фінансова ініціатива» використовується для залучення фінансів поза бюджетом у сектори, які традиційно належали до сфери державної монополії [40]. В США, особливість публічно-приватного партнерства полягає у спільному розподілі доходів між державою та бізнесом, які виникають від такої взаємодії [66]. В Канаді публічно-приватне партнерство обмежується секторами надання публічних послуг та розвитку інфраструктурних об'єктів громадського призначення [72].

У європейських країнах існує чітке регулювання співпраці між державою та приватним сектором згідно з національним законодавством. Наприклад, у Франції «контракт державно-приватного партнерства» вважається інноваційним підходом і способом державного замовлення, що сприяє модернізації національної економіки, передбаченої планами загальної реформи державної політики. Такий підхід також надає банківським установам додаткові гарантії для вдосконалення фінансових структур та управління ризиками [39]. У Німеччині, згідно з параграфом 7 Положення про федеральний бюджет, державно-приватне партнерство використовується для бюджетних витрат і виконання державних чи муніципальних зобов'язань, коли приватний сектор може забезпечити виконання завдань нарівні або навіть краще, ніж держава [12]. У контексті ДПП держава

гарантує виконання зобов'язань, тоді як приватні компанії забезпечують ефективність розробки та утримання інфраструктурних об'єктів.

На міжнародному рівні концепція державно-приватного партнерства не отримала однозначного систематичного визначення, а існуючі трактування носять радше рекомендаційний характер. Згідно з Секретаріатом Об'єднаних Націй, державно-приватне партнерство означає спільне усвідомлення цілей і відповідальностей за їхнє досягнення, що передбачає тривалий діалог між державою та приватним сектором про необхідні потреби, а також створення підтримуючої політики та інституціональної бази [50, с. 15]. Європейська економічна комісія ООН визначає державно-приватне партнерство як співпрацю, орієнтовану на фінансування, планування, зведення та управління об'єктами, що надають суспільні послуги, з особливістю довготривалості, ризикового поділу між сторонами і різноманіттю форм довгострокових контрактів [34, с. 39]. Європейська Комісія розглядає державно-приватне партнерство як форму взаємодії між державними органами та приватним сектором, спрямовану на фінансування і управління інфраструктурними проектами або послугами, що включає взаємодію на довгий термін, спільне фінансування і розподіл ризиків, визначений в залежності від можливостей кожної зі сторін [60]. Європейський інвестиційний банк вважає ДПП стандартним терміном для таких взаємодій. У цих угодах, як правило, приватні партнери беруть на себе ризики, пов'язані з проектуванням, будівництвом, експлуатацією чи фінансуванням, і надають послуги, а не передають активи, зосереджуючи увагу на довгостроковому життєвому циклі проектів [34, с. 39]. Світовий банк ідентифікує ДПП як методологію для залучення інвестицій та підвищення ефективності управління державними інфраструктурними проектами [30, с. 54]. За даними Міжнародного Валютного Фонду, такі угоди включають забезпечення інфраструктурних послуг, що традиційно надавались урядами, із значним перенесенням ризиків на приватний сектор, з акцентом на інвестиції та надання послуг приватними суб'єктами [6, с. 33-34].

Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) визначає державно-приватне партнерство (ДПП) як угоду між урядом та одним чи кількома приватними сторонами (включаючи операторів та інвесторів), яка дозволяє приватним партнерам надавати послуги таким чином, що комерційні інтереси партнерів гармонізуються з публічними цілями уряду, причому ефективність такої взаємодії залежить від адекватної передачі ризиків на приватні сторони [50, с. 16].

До основних критеріїв ДПП належать інституційні аспекти: відносини між державою та приватними учасниками мають бути офіційно зафіксовані; участь уряду в партнерстві має бути визначеною, а цілі та інтереси обох сторін чітко ідентифіковані з точки зору державних інтересів і зв'язані з конкретними місіями уряду; необхідна активна участь усіх сторін у прийнятті рішень, процесі управління, спільному інвестуванні ресурсів, таких як фінанси, обладнання, персонал, інформація і послуги [42, с. 91].

Комітет ОЕСР з наукової і технологічної політики розглядає ДПП як будь-які офіційні відносини або угоди на визначений або необмежений час між державними та приватними учасниками, де обидві сторони активно взаємодіють у прийнятті рішень і вкладають обмежені ресурси на досягнення конкретних цілей у сфері науки, технологій та інновацій [6, с. 29; 32, с. 155]. Характеристики ДПП включають: представлення обох секторів (державного та приватного); офіційне документальне оформлення взаємин; партнерський, рівноправний характер взаємодії; чітко визначені спільні цілі; об'єднання зусиль для досягнення цих цілей і спільне розподілення витрат та ризиків [32].

Таким чином, міжнародні фінансові інститути акцентують увагу на тому, що державно-приватне партнерство (ДПП) становить фінансову взаємодію між державним та приватним секторами. За твердженням Міжнародного Валютного Фонду, ключовою особливістю ДПП є перенесення фінансових обов'язків на приватного партнера, підтримують цю точку зору як Світовий банк, так і Європейський інвестиційний банк. З

іншого боку, Секретаріат Об'єднаних націй та Азійський банк розвитку розглядають ДПП як форму співробітництва держави з приватним сектором. Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зокрема її комітет з наукової і технологічної політики, акцентує увагу на інноваційному аспекті ДПП. Також ОЕСР особливо відзначає характер взаємодії між державними органами та бізнес-структурами.

На рівні Європейського Союзу поняття «ДПП» не має чіткого визначення, а Європейська Комісія застосовує до нього загальний підхід. Визначення ДПП, запропоновані міжнародними фінансовими організаціями та розвитковими інститутами, виявляють спільні риси, однак кожен з них вносить унікальні характеристики, що ускладнює створення універсального визначення цього терміну. Згадані вище визначення ДПП виділяють такі ключові елементи, як довготривалість взаємодії між державою та приватним сектором, узгодженість цілей учасників, а також розподіл ризиків, обов'язків та фінансових затрат між партнерами.

В академічних джерелах представлено різноманітні підходи до тлумачення партнерських відносин між державою та приватним сектором. За визначенням А. Регінато, державно-приватне партнерство (ДПП) являє собою форму кооперації, де обидві сторони спільно вкладають ресурси в розвиток інфраструктури та управління громадськими роботами, поділяючи при цьому як ризики, так і вигоди [16, с. 95]. Б. Вайс розглядає ДПП як набір угод, які забезпечують збільшення участі приватного сектору в фінансуванні, проектуванні та управлінні державними об'єктами [18, с. 17]. За тлумаченням Г. Петерса, характерні особливості ДПП включають участь мінімум двох сторін, одна з яких є державною, стабільність і тривалість співпраці, внесок кожної сторони у партнерство, який може бути як матеріальним, так і нематеріальним, а також розподіл відповідальності за результати діяльності. Ці особливості часто призводять до створення окремих організаційних структур, а не лише договірних відносин між незалежними організаціями [50, с. 23-25].

Е.-Г. Кляйн та Г. Тесман описують державно-приватне партнерство як стабільне співробітництво між секторами, де розробляються спільні продукти або послуги, а ризики, витрати та прибутки розділяються між учасниками [49]. Це визначення розширюється Е.Р. Ескомбою, який зазначає, що ДПП включає довгострокові контракти, де приватний сектор відповідає за проектування, будівництво, фінансування та експлуатацію інфраструктурних об'єктів, а держава компенсує приватному сектору його участь протягом усього періоду контракту, при цьому зберігаючи власність на обслуговуваний об'єкт [69, с. 13-14]. П.В. Розенау визначає ДПП як юридично оформлену кооперацію, що дозволяє ефективно вирішувати «провали» ринку та держави, об'єднуючи їхні найкращі характеристики для досягнення спільного позитивного результату [64, с. 65-68].

Західні вчені аналізують державно-приватне партнерство через призму його ролі у будівництві, реконструкції, модернізації, а також управлінні та експлуатації інфраструктурних об'єктів. Цілі такої співпраці, за словами Дж. Делмона, зосереджені на поліпшенні та розширенні інфраструктурних послуг, за М. Геддса - на наданні послуг та результатів, які відповідають публічним інтересам та постійно удосконалюються, а Х. Ван Хам та Ю. Копеньян акцентують на спільній розробці продуктів чи послуг.

Завершуючи аналіз західних підходів до визначення державно-приватного партнерства, варто відзначити, що така взаємодія відрізняється від традиційних форм за рахунок інституційного оновлення. Зокрема, Х. Ван Хам та Ю. Копеньян вказують на оновлення методів роботи, процедур, угод та інститутів як ключову особливість державно-приватного партнерства. П.В. Розенау наголошує, що таке партнерство служить як інноваційний інструмент, здатний змінювати управлінські практики уряду, вносячи елементи ринкової дисципліни.

Поняття державно-приватного партнерства визначене в Законі України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 року № 2404-VI із змінами та доповненнями [2]. Згідно з цим законом, державно-приватне

партнерство описується як співпраця між Україною, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами через уповноважені державні та місцеві органи влади (державні партнери) та приватними підприємцями або юридичними особами, крім державних чи комунальних підприємств (приватні партнери). Таке партнерство здійснюється на підставі контракту, процедура якого регулюється зазначеним Законом та іншими нормативними актами, що містять критерії для такого виду співробітництва.

Серед вітчизняних науковців єдиного і однозначного визначення державно-приватного партнерства не існує. Так, М.Б. Корбецький і О.Г. Пухкал тлумачать державно-приватне партнерство як комплексну систему взаємодії між державою та бізнесом, використовувану для стимулювання розвитку на національному, міжнародному, та місцевому рівнях. Міжнародна фінансова корпорація визначає це явище як співробітництво, в якому приватний сектор забезпечує громадські інфраструктурними активами та послугами, які зазвичай надаються державою [22, с. 96-98]. К.В. Павлюк описує державно-приватне партнерство як феномен, який створюється на стику державного та приватного секторів і представляє собою третій, окремий сектор економіки [33, с. 14]. М.І. Карпа у своїй роботі акцентує на тому, що державно-приватне партнерство є інституціональним та організаційним альянсом, спрямованим на реалізацію проектів суспільного значення в різноманітних сферах [19, с. 322]. За словами Р.Б. Полякова, державно-приватне партнерство виступає як система взаємодій, де держава делегує права на будівництво та/або управління інфраструктурними об'єктами на певний час [37, с. 187-189]. І.П. Петрова вважає, що державно-приватне партнерство служить для спільної роботи держави та приватного сектора над ключовими інфраструктурними проектами, метою яких є надання високоякісних послуг громадськості та бізнесу [35, с. 85].

За визначенням М.А. Мащенко, державно-приватне партнерство представляє систему тривалих взаємодій між державою та приватними суб'єктами з метою здійснення проектів, які передбачають спільне

використання ресурсів та розподіл як матеріальних, так і нематеріальних благ, витрат, та ризиків, пов'язаних із проектами [28, с. 34]. О. Полякова трактує державно-приватне партнерство як соціальний інститут, що базується на сукупності формальних та неформальних правил, у межах яких через спільні зусилля державних органів і приватного сектору відбувається задоволення суспільних потреб [38, с. 318]. М.М. Сірант розглядає це поняття як інституційне та організаційне об'єднання між державою та приватними компаніями, банками та іншими фінансовими організаціями для реалізації проектів суспільного значення [43, с. 36-37]. Згідно з Г.О. Комарницькою, державно-приватне партнерство представляє собою комплекс форм середньо- та довготривалої співпраці між державою та бізнес-сектором, спрямований на вирішення важливих соціальних завдань на взаємовигідних засадах [21, с. 50-51].

Висвітлюючи тему, варто підкреслити, що поняття державно-приватного партнерства включає в себе різноманітні форми взаємодії між державним та приватним секторами. Зазвичай держава виступає замовником, тоді як приватні компанії виконують необхідні роботи. Співпраця між цими сторонами організовується через різні організаційно-правові форми, зорієнтовані на спільне виконання проектів із чітким поділом обов'язків і ризиків.

З огляду на різноманіття поглядів на державно-приватне партнерство, яке може бути визначене як система взаємин між державою та бізнесом, конкретні проекти, форма співробітництва, соціальний інститут чи особливий механізм, різні аспекти цього поняття підкреслюють його багатовимірність. В.В. Круглов вказує, що одним з основних складнощів при визначенні цього поняття є велика різноманітність взаємодій, які можуть бути включені в рамки державно-приватного партнерства [25, с. 113].

Державно-приватне партнерство займає унікальне місце в системі державних закупівель і виконання важливих проектів, зливаючи класичні елементи контрактної взаємодії з унікальними аспектами управління

спільними проектами. Різниця між традиційними контрактами і державно-приватним партнерством полягає в специфіці угод і структури управління. У контексті розвитку інвестицій та інновацій, чітке визначення ролей «державного партнера» та «приватного партнера» є критичним для регулювання сфери державно-приватного партнерства.

Зокрема, згідно зі ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство», до державних партнерів належать:

- Україна;
- Автономна Республіка Крим;
- Територіальні громади через відповідні органи влади та самоврядування [2].

Додатково, п. 5 ст. 1 цього закону включає до кола державних партнерів державні і комунальні підприємства, а також господарські товариства, що повністю належать державі, територіальним громадам або Автономній Республіці Крим [2]. Як зауважує М. Карпа, діяльність державного партнера пов'язана з задоволенням публічних інтересів і вирішенням проблем, які мають велике значення для територіальних громад та вирішення державних завдань [19, с. 326].

При аналізі державно-приватного партнерства важливо враховувати, що склад учасників з боку приватного сектору може бути дуже різноманітним і включати компанії різних форм власності і напрямків діяльності. Українське законодавство дозволяє участь у таких проектах кількох приватних осіб, як це вказано у пункті 2 статті 1 відповідного Закону. Основною метою державно-приватного партнерства є досягнення взаємної вигоди для обох сторін: держава може використовувати приватні ресурси, досвід та технології, часто у випадках обмеженості бюджетних коштів, тим самим зменшуючи власні витрати на розвиток інфраструктурних об'єктів, які перекладаються на приватного партнера.

Приватні партнери, у свою чергу, можуть отримати доступ до нових ринків або додаткові капіталовкладення, що стимулює їхній економічний

розвиток та допомагає у вирішенні актуальних проблем регіону, сприяючи загальному економічному прогресу. За словами Д.В. Турчака, державно-приватне партнерство відіграє ключову роль у залученні додаткових капіталовкладень у державний сектор, зменшенні бюджетного навантаження, перенесенні значної частини ризиків на приватний сектор, при цьому зберігаючи об'єкти в державній власності [46, с. 129].

При аналізі термінології державно-приватного партнерства варто відзначити, що цей термін тісно пов'язаний із поняттям публічно-приватного партнерства, яке широко використовується в законодавстві іноземних держав. Дослідження вказують, що в українській науковій літературі ці поняття часто використовуються як синоніми, що пояснюється різними перекладами англійської термінології «public-private partnership». Тим не менш, існують випадки, коли ці поняття розглядаються окремо, що відображає різні ролі та функції держави в суспільстві, як це зазначено І. Дубоком [14, с. 259-260]. С. Грищенко підкреслює, що термін «публічно-приватне партнерство» краще відображає суть цих взаємин, оскільки до публічних партнерів можуть належати не тільки державні органи, а й місцеве самоврядування, громадські організації та благодійні фонди [8, с. 7]. У контексті України, поняття «державно-приватного партнерства» наголошує на провідній ролі держави як ініціатора таких проектів.

В умовах сучасного світу державно-приватне партнерство все частіше стає предметом обговорення та дискусій. Ця форма взаємодії між державним та приватним секторами активно використовується по всьому світу і може бути успішно застосована в різних сферах діяльності, від маленьких проектів до великих інвестиційних проектів, що розгортаються протягом десятиліть. Рішення про використання державно-приватного партнерства зазвичай ухвалюється на державному рівні, де органи влади повинні чітко обґрунтовувати і розуміти доцільність таких ініціатив.

Проекти державно-приватного партнерства охоплюють широке поле застосування, надаючи підприємствам нові можливості, особливо важливі на

шляху євроінтеграції України. Значення такого партнерства зміщує акценти у владних відносинах: контрольні функції держави відіграють другорядну роль на користь більш рівноправних партнерських відносин з приватним сектором. За словами О.В. Мотрякової, державні закупівлі, на відміну від ДПП, базуються на клієнтсько-виконавчих відносинах, а не на партнерстві [27, с. 42]. Л.І. Тараш наголошує, що в державно-приватному партнерстві держава не просто включається у проекти приватного сектору, а активно залучає бізнес до участі в суспільно значущих ініціативах [45, с. 128].

Отже, сьогоднішня активізація державно-приватного партнерства пояснюється переважно потребою в залученні фінансування для різноманітних ініціатив в сферах будівництва, житлово-комунального господарства, транспорту, охорони здоров'я, промисловості, туризму, відпочинку, освіти та інших. Всі ці проекти зазвичай вписуються в рамки державної політики, визначаючи ключові напрямки для розвитку державно-приватного партнерства в контексті посилення інвестиційної та інноваційної діяльності.

1.2. Виникнення та функціонування державно-приватного партнерства у провідних країнах світу

У міжнародній практиці державно-приватне партнерство використовується для привертання як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій на довготривалій основі. Ці інвестиції спрямовуються на фінансування та управління публічною інфраструктурою. Вибір сфер застосування державно-приватного партнерства багато в чому залежить від економічного стану та соціальної зрілості певної країни чи регіону. Цей механізм має широкий спектр форм і сфер використання, стаючи ефективним інструментом для вирішення завдань довгострокового характеру, що включають не тільки

інфраструктурні та соціальні проекти на загальнонаціональному рівні, а й розробку передових технологій у регіонах з високим людським капіталом та науковим потенціалом. За світовим досвідом, державно-приватне партнерство є важливим у країнах, де спільні економічні інтереси держави і приватного сектору спонукають до взаємодії, що не можлива при ізольованому розвитку кожної зі сторін. Спільні інтереси і цілі держави та бізнесу часто перетинаються, стимулюючи обидві сторони до співпраці.

Взаємодія держави з бізнесом спрямована на досягнення спільних глобальних цілей, використання можливостей підприємницького сектору на користь суспільства, залучення приватних компаній до стратегій соціально-економічного розвитку та розвитку інфраструктури, а також на розширення співпраці у сфері інноваційних проектів. З іншого боку, бізнес у партнерстві з державою прагне до створення ефективного середовища для розвитку своєї діяльності, забезпечення захисту власних інтересів, забезпечення функціонування некорумпованих державних структур, забезпечення прозорості у формах взаємодії на паритетній основі, а також можливості отримання фінансової підтримки для виконання завдань загальносуспільного значення.

Незалежно від специфіки кожної країни, розвиток міжнародного державно-приватного партнерства проходить три ключові етапи (табл. 1.1).

На сьогоднішній день, багато країн світу тільки розпочинають становлення державно-приватного партнерства. Лише кілька країн, зокрема Великобританія, Австралія, Південна Корея та Ірландія, яка недавно приєдналася до цього списку, досягли третьої стадії розвитку цього механізму. Більшість європейських держав, таких як Франція, Німеччина, Іспанія, Італія, а також США, Канада і Японія, перебувають на другій стадії розвитку державно-приватного партнерства. Країни пострадянського простору, Латинської Америки та Східної Європи лише на початку цього процесу [4, с. 128]. Відтак, для запобігання помилкам у впровадженні цього

механізму, країни, що розвивають державно-приватне партнерство, можуть вивчати досвід розвинутих країн: Австралію та Ірландію в області дорожнього будівництва; Великобританію в секторах будівництва лікарень, освітніх закладів та військової інфраструктури; Нідерланди – в галузі муніципального житлового будівництва.

Таблиця 1.1

Етапи розвитку державно-приватного партнерства в світі

Ступінь розвитку ДПП	Характерні особливості
I етап	<ul style="list-style-type: none"> - формування політичної основи ДПП; - виокремлення та введення у вжиток ключових понять ДПП; - заснування ринку послуг ДПП; - виокремлення першочергових проектів
II етап	<ul style="list-style-type: none"> - створення структури ДПП; - формування нормативно-правової бази; - розвиток і розширення проектів із включенням до їх складу нових об'єктів господарювання; - написання і публікація практичних методологічних посібників
III етап	<ul style="list-style-type: none"> - моделі ДПП, що набули популярності після використання; - ліквідовані правові недоліки держави, що заважали розвитку ДПП; - зростає обсяг контрактів на основі ДПП; - зростає обсяг інвестувань в інфраструктуру держави

Великобританія веде серед європейських країн за обсягом укладених контрактів у рамках державно-приватного партнерства [53]. Ініціатива до цього механізму була вперше зроблена у 1981 році під час реорганізації Лондонських доків, що відображало нову політику ринкових реформ. У 1992 році було запроваджено «Приватну фінансову ініціативу» (PFI) для підвищення якості державних послуг. У 1997 році процедури PFI отримали подальший розвиток, з'явилися уточнені урядові критерії підтримки проектів ДПП. Цей період характеризується впровадженням численних проектів, які

включали створення системи обробки відходів на острові Уайт, громадські бібліотеки у Борнмуті, шкільні об'єкти в Бриджпорті та Дорсеті, будинки для літніх осіб в Суррее, та поліцейські департаменти в Ілкестоні. В кінці 1990-х «Приватна фінансова ініціатива» отримала додатковий імпульс завдяки створенню Treasure task force, команди висококваліфікованих спеціалістів для консультування міністерств та відомств.

На базі цієї групи у 2000 році була заснована компанія Partnerships UK, акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю, яке взяло на себе основні обов'язки з реалізації державно-приватних проектів. Капітал компанії становить 10 млн фунтів стерлінгів, а обсяг фінансування - 45 млн фунтів стерлінгів. Працівники не є державними службовцями та їхні зарплати залежать від успішності проектів. Спостережна рада нараховує приблизно 55 осіб, у тому числі міністра.

Partnerships UK представляє собою акціонерне товариство, в якому держава володіє 49% акцій, а приватний сектор - 51%. Організаційна структура цієї компанії включає Правління, Інвестиційний комітет, Комітет аудиту та Фінансовий комітет, де представлені як державні, так і приватні акціонери. Також існує Консультативна Рада, до складу якої входять виключно представники державних структур для моніторингу та оцінки роботи компанії. Partnerships UK виступає не тільки як консультант, а й як розробник проектів державно-приватного партнерства, оцінюючи проекти та результати їх виконання, розробляючи моделі ДПП та розподіляючи ризики та прибутки протягом терміну реалізації проектів [47, с. 125].

Основний напрямок діяльності Partnerships UK полягає у співпраці з урядом Великобританії щодо розвитку політик державно-приватного партнерства та стандартизації умов контрактів. Компанія не займається високодохідними проектами, які можуть бути фінансовані самостійно приватним сектором. За перші чотири роки діяльності (2000-2004) компанія реалізувала 620 контрактів державно-приватного партнерства на суму 60 мільярдів євро [3].

Австралія є однією з країн, де державно-приватне партнерство має стабільне розвиток. У 2004 році тут було засновано Національний форум державно-приватного партнерства з метою інтеграції різноманітних проектів у єдину систему. Форум об'єднує представників усіх австралійських штатів, територій та федерального уряду, маючи за ціль сприяння більш тісній взаємодії між державним та приватним секторами [56].

На рівні штатів також існують відповідні організації. Наприклад, у штаті Вікторія в 2000 році було створено Partnerships Victoria при Департаменті Казначейства та Фінансів. Ця структура допомогла формалізувати концепцію ДПП, охоплюючи всі існуючі моделі співпраці, такі як BOO та BOOT. Законодавчо було закріплено перехід відповідних проектів від державного фінансування до схем ДПП, включаючи управління госпіталами та соціальні послуги. Штат Вікторія також активно розвивав комплексні механізми ДПП, взявши за основу британську модель приватної фінансової ініціативи, із залученням до цього часу 19 проектів на суму 9,5 мільярдів доларів [56].

Partnerships Victoria відіграє ключову роль у визначенні політичних напрямків, консультуванні проектів, а також організації освітніх програм для зміцнення професійних знань представників як державного, так і приватного секторів [3].

В Ірландії активно розвиваються інфраструктурні проекти у сферах енергетики, транспорту, переробки відходів та соціальних послуг. У 1998 році відбулося створення робочої групи під егідою Департаменту довкілля, пам'ятників архітектури і місцевого самоврядування для аналізу переваг використання державно-приватного партнерства (ДПП). Паралельно, Департамент фінансів разом з консультативною групою провів дослідження з цього питання, що спонукало уряд Ірландії прийняти концепцію ДПП для реалізації державних інфраструктурних проектів.

У тому ж 1998 році було засновано Центральний відділ по ДПП у структурі Департаменту фінансів Ірландії. Крім того, окремі відділи ДПП

були створені у таких структурах, як Департамент довкілля, пам'ятників архітектури і місцевих органів влади, Департамент державних підприємств, Національне дорожнє агентство, Департамент освіти та науки.

Централізований підхід до управління проектами ДПП в Ірландії здійснюється через Центральний відділ по ДПП, який відповідає за розробку загальної політики, координацію проектів та відповідальний перед урядом Ірландії. Галузеві департаменти, які займаються реалізацією проектів, відповідають за їх виконання відповідно до стратегічних планів і звітують уряду. Всього в державних структурах працює близько 30 спеціалістів, які зосереджені на роботі з проектами ДПП [13, с. 97].

У Сполучених Штатах концесії на будівництво автомобільних доріг є однією з найпоширеніших форм державно-приватного партнерства (ДПП). З 1990-х років такі концесії виступають як альтернатива традиційним методам фінансування інфраструктурних проектів, які раніше здебільшого фінансувалися за рахунок податкових зборів, таких як податок на паливо. Завдяки змінам, ініційованим Федеральною адміністрацією автомагістралей (FHWA), федеральне законодавство було адаптовано для стимулювання приватних інвестицій у проекти будівництва та реконструкції автодоріг.

Як результат цих змін, у 1998 році була введена кредитна програма TIFIA (Transportation Infrastructure Finance and Innovation Act), яка дозволяє надавати федеральну кредитну підтримку проектам, що інакше не були б реалізовані або зазнали б значних затримок через високу вартість та складність. Кредити можуть бути надані у вигляді прямих позик, гарантій під кредити, або як страхові кредитні лінії. Федеральні кредити пропонують вигідні умови з нижчими відсотковими ставками порівняно з іншими джерелами фінансування [9, с. 334].

Щодо інноваційного підходу до ДПП у США, то він включає об'єднання ресурсів різних рівнів влади: федерального, штатного та місцевого, що сприяє будівництву нових або реконструкції старих доріг. Це здійснюється через ефективне використання земель біля доріг для розвитку

місцевих громад та відродження застарілих районів. Додатково в США використовується стимул для приватного сектору у вигляді звільнення від сплати певних податків як частину участі у ДПП.

Концесії на будівництво доріг також використовувалися у Канаді та європейських країнах. У рамках цих ініціатив зазвичай виокремлюють два основних підходи до організації партнерства:

- пряме мито (безпосередня плата). У цьому випадку приватні концесіонери займаються фінансуванням, будівництвом та обслуговуванням доріг на власний ризик і за свій кошт, отримуючи прибуток безпосередньо від користувачів автошляхів. Це звільняє державу або місцеву владу від необхідності витратити бюджетні кошти на ці цілі. Такий метод успішно використовується у Франції, Іспанії, Ісландії та Хорватії.

- тіньове мито (опосередкована плата). В цьому випадку приватні концесіонери також фінансують і будують дороги, але замість збору плати від користувачів, вони отримують компенсації від держави. Розмір цих компенсацій залежить від обсягу використання дороги користувачами. Цей метод застосовується у Великобританії, Фінляндії, Іспанії та Португалії [36].

В Канаді успіх державно-приватних партнерств у сфері розвитку інфраструктури часто впливає з впровадження спеціалізованого законодавства або змін у вже існуючі закони, що стимулюють розвиток ДПП у деяких провінціях. Наприклад, у 1998 році в провінції Британська Колумбія було внесено зміни до Закону «Про муніципалітети» (Municipal Act), які сприяли підтримці бізнесу під час партнерств. Ці законодавчі зміни передбачали різноманітні методи сприяння приватним партнерам, зокрема:

1. Тимчасове звільнення від оподаткування або відстрочка термінів оподаткування, а також звільнення від інших муніципальних платежів;
2. Продаж земельних ділянок для забудови за ціною, яка є нижчою за ринкову;
3. Надання позик;
4. Виступання гарантом за кредити;

5. Передача частини державного майна в приватні руки для будівництва необхідних об'єктів;

6. Можливість для муніципалітетів укласти контракти, що схожі на угоди в приватному корпоративному праві [55, с. 150].

У 2002 році на федеральному рівні було запроваджено законодавче поле для державно-приватних партнерств через прийняття Закону «Про фонд розвитку стратегічної інфраструктури». Під «стратегічною інфраструктурою» розуміють об'єкти, зведені завдяки державним інвестиціям і службові суспільству, включно з автомобільними і залізничними магістралями, міськими шляхами, туристичною інфраструктурою, системами водопостачання та каналізації, комунікаційними мережами та іншою інфраструктурою, яка регулюється відповідними правовими документами і розташована в таких регіонах, як Юкон, Нунавут та північно-західні території.

Фінансування зі створеного Фонду призначається для співфінансування великомасштабних інфраструктурних проектів, що мають на меті стимулювання економічного розвитку та покращення життя в Канаді. Ці проекти реалізуються за допомогою партнерства між державними та приватними секторами. Бенефіціарами стратегічної інфраструктури можуть бути регіональні та місцеві уряди, компанії державної власності або такі, що перебувають у спільній власності з регіональними або місцевими органами влади, та приватні компанії, які здатні реалізувати проект відповідно до умов Фонду [9, с. 334-335].

Досвід Нідерландів у сфері державно-приватного партнерства у галузі транспорту та інфраструктури є взірцевим прикладом довготривалої співпраці, спрямованої на залучення приватного капіталу в реалізацію суспільних ініціатив. Ця країна розробила систематизований підхід, відомий як «процес MIRT», що передбачає гарантії для обох сторін. Він включає наступні кроки: аналіз ринкових умов і потенційних учасників; оцінку витрат і вигод; порівняння проекту з аналогами через використання компаратору

державно-приватного партнерства; визначення його відповідності Інтегрованій бюджетній моделі та включення до Багаторічної програми у сфері транспорту та інфраструктури [5].

В Китаї державно-приватне партнерство демонструє значний розвитковий потенціал, зокрема через використання концесій та контрактів. В країні спостерігається сильний вплив державних органів, особливо у соціальній сфері та в контексті бюджетного фінансування. Останнім часом зростає роль приватного сектору, на який перекладається відповідальність за виконання деяких проектів, зокрема у сферах водопостачання та очищення стічних вод [51, с. 50-52].

У Франції та Італії широко використовується концесійна форма державно-приватного партнерства, що дозволяє підтримувати рівновагу між масштабними та меншими державними ініціативами. Найбільш поширені області застосування такого партнерства включають адміністративні послуги та ключові інфраструктурні проекти, як-от водопостачання та будівництво шосе. У Швеції ситуація аналогічна, але з однією відмінністю: у той час як держава виступає у ролі оператора проектів, приватний сектор бере на себе усі пов'язані з ними ризики [24, с. 9].

З досвіду багатьох країн світу випливає, що концепція державно-бізнес партнерства походить від розуміння урядами потреби в передачі управлінських функцій та відповідних ресурсів кваліфікованим менеджерам. Цей процес в різних країнах часто відбувається шляхом створення спеціалізованих інституцій, що є організаційно незалежними від держави, і включає агентства, які функціонують у США, Швейцарії, Нідерландах, Великобританії; державні підприємства, які є значними у скандинавських країнах, таких як Швеція; та акціоновані організації або державні корпорації у Італії та Новій Зеландії. У Великобританії близько двох третин урядових працівників працюють у таких агентствах [47, с. 126].

Проте, цей метод делегування управлінських повноважень не є без проблем. Зокрема, створення автономних агентств як спосіб децентралізації

державних функцій викликає питання про їх відповідальність перед платниками податків та про прозорість управління державними ресурсами.

Діяльність державних підприємств часто асоціюється з генерацією позабюджетних доходів, що може призводити до збільшення їхньої ефективності. Проте, це також може спричинити зниження можливостей контролю над бюджетною системою і створювати ризики для нерегульованого використання державних коштів. Ось чому критично важливим є створення ефективних механізмів фінансового контролю. Країни з різними рівнями розвитку і структурами державного управління, такі як США, Фінляндія, Мексика і Туреччина, вже проводять реформи у галузі фінансової звітності та зміцнення прозорості фінансових систем.

Делегування державних функцій спеціалізованим агентствам часто пов'язане із значною залежністю цих агентств від бюджетних ресурсів. Незважаючи на те, що створення таких агентств має на меті модернізацію і підвищення ефективності управління певними галузями, реальність показує, що традиційні управлінські функції можуть вимагати менше коштів порівняно з витратами на контроль і моніторинг делегованих функцій різними організаціям.

Як рішення цих проблем, у багатьох країнах світу спостерігається тенденція до комерціалізації державних функцій через створення довгострокових партнерських відносин між державою і приватними підприємствами, що трансформує традиційний підхід до делегування функцій.

Отож, можна підсумувати, що світова практика демонструє активне зростання числа проектів, які ґрунтуються на взаємодії між державою та приватним сектором у різних сферах економіки. Це стосується навіть тих галузей, які традиційно контролювалися та управлялися державою.

РОЗДІЛ 2

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз стану та динаміки національної системи державно-приватного партнерства

Катастрофічні наслідки, викликані російським військовим вторгненням в Україну, спричинили руйнування численних об'єктів соціально-культурного, економічного та житлового призначення, а також змусили перемістити вціліле виробництво до західних областей країни. Ці події ускладнили ведення господарської діяльності в країні, що породило значні фіскальні потреби на фоні неможливості підвищення внутрішніх доходів та збільшення залежності від монетарного фінансування. Це також призвело до погіршення якості активів у фінансовому секторі та дефіциту робочої сили. Незважаючи на значні зусилля зі скорочення фіскальних потреб, вони залишаються високими у середньостроковій перспективі. У зв'язку з триваючою досі агресією росії, в Україні ведеться документування масштабів руйнувань. Київська школа економіки збирає дані про збитки, оцінені понад 138 мільярдів євро станом на січень 2023 року [15]. Відновлення пошкодженої інфраструктури обіцяє бути значно дорожчим, оскільки загальні економічні витрати, спричинені неефективністю інфраструктури, суттєво перевищують первісні оцінки, враховуючи її ключову роль у наданні основних послуг і інтеграції в глобальні ланцюжки створення вартості.

Партнерство має встановлювати бажані політичні результати, об'єднуючи громадян, бізнеси, освітні та наукові установи, а також місцеві і регіональні владні структури. Відомо, що партнерства формують суспільні

виклики, на розв'язання яких вони спрямовані, експериментуючи в пошуках рішень для різноманітних цілей заінтересованих сторін. У зв'язку з цим, пропонується використовувати різноманітні підходи, що дозволяють інноваційним партнерствам ефективно функціонувати [68]. Державна політика розвитку, орієнтована на суспільні виклики та базована на інноваційному партнерстві, повинна забезпечити довгострокову перспективу та посилити можливості для місцевих суб'єктів з метою соціально-економічних трансформацій. Інноваційне партнерство акцентує на вирішенні ключових цілей, що вимагає перегляду виробничих процесів у світових ланцюгах створення вартості та споживчих моделях. Інноваційний потенціал таких партнерств зосереджений на вирішенні специфічних проблем у контексті обмежених ресурсів. Ключово, що державно-приватні інноваційні партнерства потрібно розглядати як динамічні [61].

Будівництво соціальної інфраструктури, в умовах бюджетних обмежень та необхідності дотримання фінансових правил, спричинило зростаючий інтерес до державно-приватного партнерства, роблячи його ключовим елементом нової інвестиційної стратегії. Державно-приватне партнерство включає довготривалі договори про розподіл ризиків між державою та приватними інвесторами для фінансування, будівництва та управління інфраструктурними проектами, що включають значні приватні вкладення. Прибуток із приватного капіталу генерується за допомогою різних механізмів. У бюджетно-фінансованих ДПП держава гарантує попередньо визначені виплати за обсягом наданих послуг або кількістю користувачів. У ДПП, що фінансуються з коштів користувачів, приватні провайдери повертають свої інвестиції, отримуючи платежі від кінцевих користувачів [54].

У ситуаціях, коли державні видатки обмежені через вимоги доступу до ринків чи фіскальні правила, державно-приватні партнерства дозволяють уряду полегшити бюджетні та позичкові обмеження в короткостроковій перспективі, забезпечуючи більше гнучкості у фінансуванні інвестицій [57].

Велика потреба в фінансуванні інфраструктурних проєктів створює значний тиск на національні бюджети, що часто є неприйнятним у ситуаціях, де прийняття державних рішень обмежене фіскальними та фінансовими рамками. Шляхом обмеження початкових витрат, відкладення та розподілу виплат у часі, особливо коли можна уникнути повного врахування фінансових обмежень, ДПП надають ефективний інструмент для подолання цих бар'єрів [76, с. 100].

Україна стоїть перед масштабним завданням відновлення свого колишнього рівня функціонування та забезпечення умов для подальшого розвитку. За ініціативою Центру економічних і політичних досліджень (CEPR) [52] та підтримки Європейської комісії (ЄК), було запропоновано створення Платформи реконструкції України. Цей проєкт передбачає спільне керівництво ЄК та українських органів державної влади [75].

Платформа координуватиме впровадження Стратегічного плану реконструкції «Відбудуй Україну», який охоплює залучення та ефективне використання фінансових ресурсів. В рамках цього плану Європейський Союз разом з іншими міжнародними партнерами надаватиме підтримку, спрямовану на підвищення ефективності заходів з відновлення. Особлива увага буде приділена партнерствам між містами Європейського Союзу та українськими регіонами або містами, що має сприяти прискоренню процесу відновлення та обміну досвідом у сфері урбаністичного планування, розвитку інфраструктури та інновацій [73].

Проте повне використання інвестицій для відновлення України зустрічає перешкоди у всіх інфраструктурних галузях, що ускладнює встановлення пріоритетів, направлення інвестиційних ресурсів на конкретні об'єкти та забезпечення ефективності програм відновлення. В Україні не вироблено довготривалий процес капіталових витрат у бюджетуванні та координації донорської допомоги. Підходи до оцінювання та відбору проєктів не є широко впровадженими; не додержуються принципи управління проєктами; моніторинг ефективності проєктів переважно

обмежений фінансовими звітами, ігноруючи досягнення цілей проєкту; існує потреба у вдосконаленні механізмів управління державним майном, прозорості та відповідальності відповідно до найкращих міжнародних практик [65]. Також органи місцевого самоврядування, відповідальні за 68% державних інвестицій в Україні, мають збільшувати власний потенціал [59], [71].

Для кращого розуміння майбутніх перспектив, розглянемо стан інвестиційної активності в Україні до війни. В період з 2018 по 2020 роки, загальний обсяг інвестицій в економіку країни, відповідно до міжнародних стандартів, був відносно низьким, причому переважали приватні інвестиції. У 2018 та 2019 роках цей показник (валовий приріст основного капіталу) склав 17,6% ВВП, але в 2020 році знизився до 13%. Таке падіння у 2020 році можна вважати наслідком економічного спаду через пандемію COVID та зменшення інвесторської довіри. В аналізований період роль державних інвестицій збільшувалась щорічно: з 12,7% від загального обсягу інвестицій у 2018 році до 19,1% у 2020 році [62] (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Валовий приріст основного капіталу в Україні (% від загальної суми) [74]

У 2020 році як державні, так і приватні інвестиції зазнали зниження, проте падіння приватних інвестицій було значнішим, що призвело до зростання частки державних інвестицій. Для прикладу, уділ валового приросту основного капіталу у ВВП у 2020 році складав 17% у Польщі, 18% у Болгарії, 22% в Литві, 25% у Румунії, 26% у Молдові та 31% у Естонії [62]. В Україні інфраструктурні проєкти в основному фінансувалися через державний та місцевий бюджети, і формування адекватної нормативно-правової бази підвищило інтерес приватного сектору до співпраці з державою. Розвиток державно-приватних партнерств (ДПП) в Україні протягом останнього десятиліття свідчить про їх зростаючу кількість. Протягом 2013-2022 років в Україні було реалізовано значну кількість проєктів ДПП, однак 162 з них були згодом припинені [44]. Це підтверджує наявність кризи у сфері реалізації проєктів ДПП до 2022 року [20] (рис 2.2).

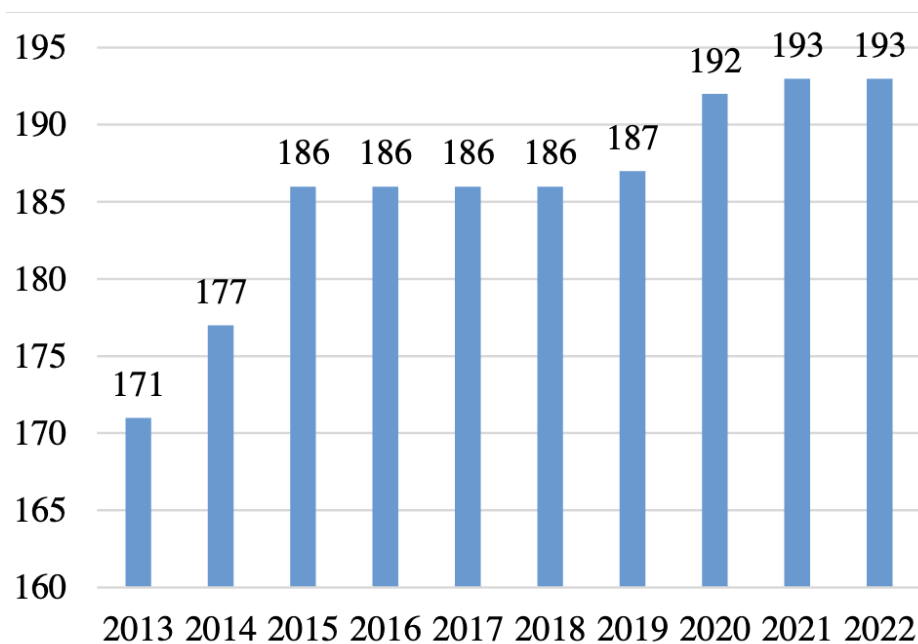

Рис. 2.2. Динаміка проєктів ДПП в Україні, 2013-2022 рр [74].

У зв'язку з призупиненням реалізації державно-приватних партнерств (ДПП) в Україні, масштабне відновлення інфраструктури та застосування сучасних будівельних стандартів можуть надати новий стимул для співпраці між державою та приватним сектором. Економічна активність підприємств у

період війни відіграє важливу роль у зменшенні соціально-економічного тягаря для населення, забезпеченні інфраструктурних послуг та підтримці продуктивної економіки [70]. У процесі відновлення країни основною стає потреба у забезпеченні нормальної діяльності приватного бізнесу, включно з доступом до інвестицій, якісними публічними послугами, а також розширенням ініціатив по відновленню критичної інфраструктури, ремонтів і реконструкцій в господарських, житлових та соціальних сферах. Залучення ресурсів як держави, так і приватного сектору буде ключовим для виконання цих завдань. Важливо також визначити основні напрямки та об'єкти, які потребують негайного відновлення через проєкти ДПП для забезпечення сталого функціонування інфраструктурних об'єктів у різноманітних сферах, від комунального господарства до охорони здоров'я і транспорту [26].

У майбутньому Україні важливо перейти на принципи безпеки, стійкості, екологічності та енергоефективності у розробці та будівництві об'єктів інфраструктури, житлових, виробничих і соціокультурних споруд. Ці підходи потребуватимуть трансформації приватного сектору до впровадження інноваційно-технологічних рішень і формування відповідного рівня людського капіталу. Ефективність управлінських практик та впровадження новітніх технологій стануть важливими характеристиками у моделях державно-приватного партнерства, відповідаючи на актуальні потреби у створенні інноваційної інфраструктури. Період відновлення України вимагатиме значних ресурсів для підсилення державної управлінської здатності, підтримки виробничих можливостей, надання критично важливих послуг та підтримки громадян. Угоди державно-приватного партнерства передбачають розподіл ризиків, зокрема належну частину яких бере на себе приватний партнер, що дозволяє державі сконцентруватися на інших ключових аспектах. З огляду на значну невизначеність, приватне та зовнішнє фінансування сприятиме зниженню ризиків і стимулюванню приватних інвестицій [67].

Досвід відбудови таких країн як Японія, Косово, Афганістан та Ірак дозволяє вивчити їхні численні успіхи та помилки. З цих прикладів можна отримати цінні уроки для управління процесом відновлення України, включно з розвитком людського капіталу, впровадженням багаторівневих проєктів і створенням центрального органу управління. Застосування державно-приватних партнерств для відновлення інфраструктури сприятиме сталому розвитку України через впровадження сучасних технологій, що забезпечують енергоефективність, а також через покращення якості людського капіталу за допомогою реформ у науково-освітній сфері та співпрацю з західними освітніми установами [58]. На конференції в Лугано (Швейцарія) у липні 2022 року, прем'єр-міністр України Д. Шмигаль оцінив, що десятирічне відновлення може коштувати близько 750 мільярдів доларів США, тоді як президент Європейського інвестиційного банку В. Хоєр припустив, що витрати можуть перевищити 1,1 трильйон доларів США. Європейський банк реконструкції та розвитку заснував фонд відновлення, спрямований на стабілізацію та підтримку зростання приватного сектору, а також на надання гуманітарної допомоги [7].

Інвестиції та обмін знаннями зіграють ключову роль у створенні цифрової інфраструктури в Україні, необхідної для розвитку передової економіки та підвищення ефективності державних послуг. Відновлення інфраструктури є критичним для розширення можливостей у житловому секторі, освіті та працевлаштуванні, що є важливими для загального відновлення країни. Відновлення і розширення можливостей у сферах, які розвивають людський капітал, відіграють вирішальну роль у привабленні повертаючихся біженців та відновленні економічних переваг. Заохочення повернення кваліфікованих працівників та створення достатніх можливостей для життя, освіти і роботи для повертаючихся є важливими кроками у відновленні.

Економічне відновлення, яке базується на використанні кваліфікованих кадрів, має передбачати проєкти державно-приватного партнерства, які

реалізуються через багаторівневий підхід, створюючи ринки, які можуть слугувати двигуном подальшого економічного розвитку. Якщо різні проекти об'єднуюватимуться для досягнення спільних цілей, то необхідна центральна інституція для координації відновлення. Ця центральна організація повинна виконувати декілька ключових функцій: офіційно інтегрувати українські організації, забезпечувати механізми прозорості та контролю, а також координувати всі проекти відновлення. Нещодавно анонсована Платформа реконструкції України, яка включає Європейську комісію та український уряд, може виконувати всі ці ролі.

Застосування технократичних методів управління в кожній сфері економічного розвитку є доцільним для того, щоб не допустити витіснення приватного сектора. Участь представників приватного власника у процесі відновлення може забезпечити ефективну координацію зусиль, особливо якщо вони об'єднуються довкола спільного бачення майбутнього. Розгляд відновлення як шансу для України просуватися через різні етапи технологічного та інституційного розвитку може сприяти інтеграції донорів і управлінців у межах моделей державно-приватного партнерства. Спільне бачення може допомогти підтримувати галузі, що забезпечують Україні конкурентні переваги, такі як сільське господарство та людський капітал, одночасно посилюючи ті, які раніше не демонстрували зростання. Враховуючи це, важливо вже зараз детально проробити питання подальшого розвитку державно-приватного партнерства у потенційно придатних секторах, включаючи удосконалення нормативно-правової бази, створення комунікаційної платформи та оприлюднення стимулів для залучення бізнесу до програм відновлення, а також контроль та забезпечення результатів.

Отже, проблема масштабного руйнування об'єктів різного призначення в Україні в результаті російського військового вторгнення, що спричинило економічне занепадання, є вкрай актуальною. Потреби країни в фінансових, технічних та управлінських ресурсах значно перевищують її можливості. У світлі цих викликів, одним із можливих шляхів поствоєнного відновлення

України може стати реалізація державно-приватного партнерства, де держава та приватний сектор об'єднують свої зусилля. ДПП дозволить інтегрувати приватні фінансові, інноваційні та управлінські ресурси у відновлення державних об'єктів. Відновлення надання ключових суспільних послуг потребує, щоб окремі державні функції були делеговані підприємцям з досвідом ефективного проєктного управління, здатним взяти на себе певні ризики і інвестувати власні кошти. Для ефективного використання моделей ДПП у відновленні, необхідно спростити систему функціонування підприємництва, розширити можливості приватного сектору у залученні інвестицій, визначити ключові сектори для відновлення, реалізувати багаторівневий підхід до проєктів у різних галузях, встановити єдиний координаційний орган та удосконалити нормативно-правову базу державно-приватного партнерства, включаючи аспекти безпеки, енергозбереження та «зелених» технологій.

2.2. Напрями розвитку державно-приватного партнерства в Україні на основі використання кращих зразків світового досвіду в цій сфері

Хоча Закон України «Про державно-приватне партнерство» охоплює різні галузі для застосування ДПП, такі як житлово-комунальне господарство, освіта, транспорт та медицина, важливо відзначити, що сектори безпеки та оборони не включені в перелік галузей, де можливе таке партнерство. Проте, закон допускає застосування ДПП в інших сферах, що включають надання суспільно значущих послуг, крім областей, де діяльність обмежена виключно державними підприємствами, установами та організаціями [2].

На даний момент значущим аспектом є усвідомлення безпеки як одного з ключових суспільних благ, яке повинна захищати соціальна держава в рамках правової доктрини. В умовах воєнного стану особливий акцент робиться на ролі держави в області національної безпеки та оборони. Національна безпека забезпечує захист життєво важливих інтересів громадян, суспільства та його інституцій від існуючих та можливих загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх. Держава як основний гарант цього захисту втілює свої повноваження через діяльність органів публічної влади. Паралельно, ми все більше стаємо свідками активізації громадського діалогу, що зосереджений на потребі переоцінки безпекової політики держави, значному вдосконаленні теоретичних основ державної політики в сфері безпеки та переосмисленні природи безпекових відносин.

Важливо зазначити, що згідно з українським законодавством, конкретно Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [1], приватні особи мають можливість втручатися в питання державної безпеки в деяких випадках. Стаття 1 цього Закону дозволяє громадянам створювати об'єднання, призначені для сприяння забезпеченню громадського порядку та охорони державного кордону, а також для підтримки органів місцевого самоврядування, правоохоронних структур, Державної прикордонної служби України, органів виконавчої влади та посадових осіб у запобіганні та припиненні адміністративних та кримінальних правопорушень. Ці групи також зобов'язані допомагати в захисті життя та здоров'я громадян, захищати інтереси суспільства і держави від протиправних дій, а також участь у рятувальних операціях під час стихійних бід та інших кризових ситуацій. Таке залучення до сфери безпеки та оборони вимагає значних змін у законодавстві, особливо до закону «Про державно-приватне партнерство». Реалізація такої політики є складною і вимагає великих ресурсів та набуття необхідного досвіду, але приклади США, Франції, Німеччини та Великої Британії можуть слугувати корисними орієнтирами.

Сучасність демонструє, що Велика Британія вирізняється як лідер серед європейських країн у галузі державно-приватного партнерства (ДПП). Перші застосування ДПП були здійснені під час реконструкції лондонських доків у 1981 році, а до 1992 року уряд консерваторів під керівництвом Джона Мейджора реформував підходи до управління державною власністю, спрощуючи входження приватних структур у сектори державної соціальної та виробничої інфраструктури [23, с. 70-72]. Сьогодні більш активно розробляються практики в галузі кібербезпеки та загальної безпеки.

Ці доктрини включають схеми, що залучають звичайних громадян до місцевої безпеки і підготовку спеціальних служб до реагування на надзвичайні ситуації. Великобританія також впроваджує заходи, що не мають прямого опису завдань для приватного сектору у забезпеченні національної безпеки, але Лондонська поліція вже декілька років реалізує програму «Дії проти тероризму», також відому як «Проект Грифон», яка залучає приватні охоронні компанії до системи попередження і реагування на терористичні загрози. Крім того, здійснюється впровадження заходів із забезпечення кібербезпеки та захисту об'єктів критичної інфраструктури у співпраці з приватним сектором, що є інтегральною частиною національної стратегії безпеки [10].

Досвід Франції у сфері державно-приватного партнерства (ДПП) має велике значення для України. Французькі компанії входять до числа світових лідерів у ефективному використанні цього механізму. Вони розробили «французьку модель» концесій, що продовжує еволюціонувати. Унікальною особливістю цієї моделі є проведення одного тендеру на весь цикл робіт чи послуг, зокрема проектування та будівництва, у той час як у Франції три окремі тендери влаштовуються для кожної стадії: проектування, будівництва та утримання або управління об'єктом. Цей підхід значно покращує процеси державного управління та нагляду, дозволяючи реалізувати масштабні проекти [29, с. 97-98]. Така модель співпраці між приватним та державним секторами забезпечує баланс між невеликими та великими проектами [24, с.

9]. Важливо зауважити, що у Франції не існує єдиного закону, який би регулював усі форми ДПП; замість цього кожна форма регулюється окремими нормативно-правовими актами, а також адміністративними та цивільними нормами права.

При аналізі використання державно-приватного партнерства (ДПП) у США слід зазначити, що воно вважається критично важливим для забезпечення функціонування систем і об'єктів, невід'ємних для життєдіяльності країни. Нездатність або руйнування таких систем чи об'єктів вважається загрозою національній безпеці, економіці, здоров'ю та безпеці громадян, або ж може призвести до комбінації цих наслідків [63]. Згідно з Директивою Президента США з національної безпеки No 733, Міністерство внутрішньої безпеки та федеральні агенції активно співпрацюють з приватним сектором, визначають пріоритети захисту критичної інфраструктури та створюють координаційні ради (міжгалузеві, галузеві, регіональні тощо) для організації взаємодії між державними органами та приватним сектором. Важливо підкреслити, що хоча приватний сектор не згадується у Стратегії національної безпеки США 1947 року, у разі національної загрози держава може звертатися до приватного сектору для реагування.

У Законі «Про громадянство Сполучених Штатів» приватний сектор визначається як ключовий елемент для забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури. Він задіяний у створенні механізмів державно-приватного партнерства, що включають приватні компанії та недержавні організації. Одним із прикладів втілення цих положень є програма «Щит» від Департаменту поліції міста Нью-Йорк, яка інтегрує приватні структури безпеки в систему попередження та реагування на терористичні загрози [10].

Німеччина відома як один із світових лідерів у сфері ефективності та кількості реалізованих державно-приватних партнерств (ДПП). Для України, яка прагне покращити свої економічні показники, досвід ФРН є вкрай цінним. Розвиток ДПП в Німеччині розпочався у 1980-х роках,

зосередившись спочатку на інфраструктурних та транспортних проектах, а з часом охопив і наукові дослідження та технології. З початку 21 століття кількість проектів ДПП значно зросла, що призвело до буму в країні з 2004 року. Для координації проектної, науково-методичної та консультативної діяльності на федеральному і регіональному рівнях було створено спеціальні центри ДПП [48, с. 111-113].

На федеральному рівні діє консультативна компанія у формі акціонерного товариства OPPDeutschlandAG (PartnerschaftenDeutschland), заснована під егідою Федеральних міністерств фінансів, транспорту, будівництва та розвитку міст. Компанія надає консультації, що сприяють співробітництву між державними і приватними секторами, і виступає як відкрита платформа для комунікації між державними установами, бізнесом, ЗМІ та науковими кругами. На рівні земель в Німеччині діють інститути підтримки ДПП, організовані як мережеві організації або оперативні групи, моделі рад підтримки ДПП [31, с. 250-254]. Також варто відзначити, що в Німеччині немає єдиного закону, який би регулював усі аспекти ДПП. В Україні наразі відсутні аналогічні незалежні інстанції, які б забезпечували посередництво між державними та приватними секторами, керуючись інтересами обох сторін.

Переконані, що питання потенціалу державно-приватного партнерства у сфері безпеки в Україні варте особливої уваги. Багато людей виступають за концепцію роздержавлення українського сектору безпеки з соціально-правової точки зору. Вони звертають увагу на велику стурбованість суспільства щодо реалізації цих заходів і наявність юридичних основ для запровадження приватних моделей державно-приватного партнерства в цій сфері. З одного боку, така позиція базується на відомому факті, що повне роздержавлення сектору безпеки є нереалістичним, оскільки держава зберігає виняткову монополію на застосування сили, а завдання, що стосуються безпеки, володіють великою владою. Повне роздержавлення цього сектору могло б принести лише негативні наслідки.

По-друге, прихильники цього підходу наголошують на тому, що забезпечення безпеки має бути спільним завданням для приватного сектору, громадянського суспільства і державних органів. Оскільки безпека є фундаментом суспільних відносин, успіх можливий лише через співпрацю і спільну відповідальність держави, бізнесу та суспільства. По-третє, держава має обов'язок забезпечити адекватний рівень безпеки в межах своїх фінансових і організаційних можливостей. Відомо, що ресурси та можливості держави обмежені, тому громадяни змушені самотійно фінансувати послуги, які перевищують гарантований державою мінімум безпеки. В результаті, залучення приватного сектору та додаткових фінансових ресурсів може сприяти виконанню більшої кількості державних проєктів, що в свою чергу підвищує рівень безпеки громадян та суспільства загалом [41].

Отже, Запровадження ефективної системи державно-приватного партнерства (ДПП) у галузі національної безпеки є критично важливим для захисту та розвитку України. Розробка положень для впровадження ДПП у національну безпеку є суттєвою для виконання міжнародних зобов'язань, вказаних у безпекових конвенціях ООН та Ради Європи. При цьому, реалізація системи ДПП вимагає вирішення кількох питань, включно із створенням і вдосконаленням законодавчої бази та розвитком довіри між державою та приватним сектором. Приватні учасники мають бути сприйняті як партнери, а не підлеглі у реалізації ДПП. З огляду на сучасні реалії, держава має розширити можливості ДПП в Україні, законодавчо закріпивши право на застосування будь-яких механізмів у сферах безпеки та оборони. Таке партнерство, на нашу думку, підвищить ефективність та продуктивність правоохоронних органів і армії, а також збільшить громадську довіру до них. Не секрет, що приватні особи ефективно залучають кошти для потреб армії та придбання сучасного військового обладнання. Цей проєкт є життєво необхідним для держави, і його слід законодавчо підтримати, що сприятиме підвищенню ефективності співпраці між державним і приватним секторами, приводячи до кращих результатів.

У світлі поточної ситуації в країні, пропонуємо порушити на засіданні Ради національної безпеки та оборони України питання про механізми та перспективи розвитку державно-приватного партнерства у сфері національної безпеки. Це сприятиме інституціоналізації та законодавчому оформленню таких партнерств. У запропонованому проєкті рішення РНБО може бути передбачена розробка проєкту Закону, який внесе зміни до існуючого Закону України «Про державно-приватне партнерство». Ці зміни мають включити новий розділ, який буде присвячений питанням ДПП в сфері національної безпеки з особливим акцентом на захист інформації.

Враховуючи досвід провідних країн у цій галузі та можливість оновлення законодавства, є необхідність у розробці стратегії розвитку ДПП для національної безпеки, яка б зосередилась на підтримці недержавного або приватного сектору національної безпеки України. Також пропонується створення спеціального робочого органу при РНБО України, який координуватиме взаємодію органів виконавчої влади, сектору безпеки та оборони з приватними структурами у сфері безпеки, або передачу цих завдань існуючому урядовому координаційному органу, що займається питаннями національної стійкості.

ВИСНОВКИ

Отже, розглянувши всі поставлені перед нами завдання, ми досягнули мети нашого дослідження, а одержані результати можемо відобразити у наступних висновках

Аналізуючи питання про сутність та зміст державно-приватного партнерства (ДПП), можна визначити його як ключовий механізм соціально-економічного розвитку, який поєднує зусилля держави та приватного сектору для реалізації проектів суспільного значення. ДПП сприяє залученню значних приватних інвестицій при збереженні державного контролю над критично важливими об'єктами інфраструктури, що дозволяє уникнути соціально-економічної нерівності та інших негативних наслідків, які може спричинити повна приватизація. Така модель партнерства визнана ефективною не тільки в Україні, але й у світовій практиці, де вона набуває різних форм і назв залежно від країни та сфери застосування.

ДПП відіграє важливу роль у виконанні міжнародних зобов'язань та розвитку державної політики, зокрема через інноваційні підходи до забезпечення фінансування і управління інфраструктурними проектами. В контексті України, ДПП надає можливості для модернізації економіки, розвитку місцевих спільнот, і є фундаментом для плідної взаємодії між державою та приватними інвесторами у вирішенні загальнонаціональних задач.

На основі аналізу досвіду державно-приватного партнерства (ДПП) у провідних країнах світу можемо відзначити, що ДПП виступає як ефективний інструмент для привертання інвестицій, як внутрішніх, так і міжнародних, та вирішення соціально-економічних та інфраструктурних завдань на довготривалій основі. Залежно від економічного стану та соціальної зрілості країни, вибір сфер застосування ДПП може варіюватися,

охоплюючи від традиційних інфраструктурних проєктів до інноваційних наукових розробок. Взаємодія держави з бізнесом у рамках ДПП спрямована на досягнення глобальних цілей, таких як розвиток інфраструктури, підтримка інновацій, а також на створення сприятливих умов для підприємницького сектору, забезпечення прозорості і захисту взаємних інтересів.

Історія розвитку ДПП в різних країнах свідчить про тривалій процес, який охоплює кілька етапів: від формування політичних основ і визначення ключових понять, до створення структур, розробки нормативно-правової бази та розширення обсягу проєктів. Цей досвід важливий для країн, що наразі розпочинають або продовжують розвивати ДПП, оскільки він дозволяє уникати потенційних помилок та оптимізувати процеси управління та реалізації проєктів.

Країни, такі як Великобританія, Австралія та Ірландія, що досягли високого рівня розвитку ДПП, демонструють успіхи в комерціалізації державних функцій і реалізації масштабних проєктів, які сприяють національному розвитку та підвищенню якості життя громадян. Такий підхід може слугувати зразком для інших країн, які прагнуть використати потенціал ДПП для вирішення своїх внутрішніх завдань.

Це засвідчує, що державно-приватне партнерство у світовій практиці є ключовим механізмом, що забезпечує синергію між державними та приватними ресурсами для досягнення спільних економічних та соціальних цілей, стимулюючи стійкий розвиток і інноваційний прогрес.

Аналіз стану та динаміки національної системи державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні виявляє її ключову роль у відновленні країни після значних руйнувань, викликаних військовим конфліктом. Незважаючи на значні зруйновані об'єкти та економічні труднощі, що підсилили потребу в інвестиціях та відновленні інфраструктури, ДПП виявилось ефективним інструментом для мобілізації ресурсів та забезпечення необхідних послуг. Інноваційне партнерство, що поєднує зусилля держави, приватного сектору,

освітніх установ і місцевих влад, сприяє розвитку інфраструктурних проектів та впровадженню новітніх технологій, водночас підтримуючи економічний розвиток та створення робочих місць. Використання різноманітних підходів дозволяє ДПП адаптуватися до змінних умов та реагувати на суспільні виклики з високою ефективністю. При цьому, потрібно вирішити проблеми, пов'язані з удосконаленням законодавчої бази, включенням інновацій та підвищенням кваліфікації людських ресурсів, щоб забезпечити довгострокову стійкість та ефективність державно-приватних партнерств у відновленні та розвитку країни.

В цілому розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) має великий потенціал у різних сферах, включаючи житлово-комунальне господарство, освіту, транспорт та медицину. Проте, для ефективного використання світового досвіду в цих галузях, Україні необхідно також звернути увагу на розширення можливостей ДПП у секторах безпеки та оборони, які наразі недостатньо інтегровані у національне законодавство.

Враховуючи зростаючу потребу в національній безпеці, важливо адаптувати найкращі практики з країн, де ДПП активно використовується для зміцнення інфраструктури та соціальних послуг. Інтеграція моделей з Великобританії, де ДПП ефективно реалізується в рамках реконструкції інфраструктури, а також залучення приватного сектору до підтримки національної безпеки, може забезпечити Україні важливі стратегічні переваги. Також, досвід Франції з реалізації масштабних проектів через ДПП повинен надихнути на створення ефективних тендерних механізмів та налагодження взаємодії між державним та приватним секторами в Україні.

Для цього потрібне не лише законодавче уточнення понять і механізмів ДПП, але й розробка комплексної стратегії, яка б включала розробку нових законопроектів, орієнтованих на розширення полів діяльності ДПП у сфері безпеки. Це дозволить Україні використовувати накопичений міжнародний досвід для підвищення якості інфраструктури та зміцнення економічного та соціального розвитку країни.

Запропоновано також створення спеціалізованих робочих органів при РНБО або уряду, які б займалися координацією проектів ДПП, враховуючи потреби національної безпеки. Це дозволить забезпечити кращу взаємодію між державними структурами та приватними інвесторами, сприяючи більш ефективному використанню ресурсів та швидкому впровадженню проектів на користь громадського та національного добробуту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 № 1835-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2000, № 40, ст.338
2. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 40, ст.524
3. Айрапетян М.С. Зарубіжний досвід використання державно-приватного партнерства. *Slideshare*. URL: <http://ppp.russia.ru/analytics/40'ajrapetyan'ms'zarubezhnyj'опит'ispolzovaniya.html> (дата звернення: 13.04.2024)
4. Біла І.С., Іллічова Е.І. Світовий досвід державно-приватного партнерства. *Економіка та управління національним господарством. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. Випуск 21. 2018. С. 126-129.
5. Білоус А.О. Світовий досвід впровадження системи державно-приватного партнерства в Україні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 112(2). С. 299–306
6. Воронкова Т.Є., Воронков І.В. Державно-приватне партнерство як інструмент активізації інноваційної діяльності. *Науково-технічна інформація*. 2014. № 2. С. 28–36.
7. Городніченко Ю., Сологуб І., Ведер ді Мауро Б. Відбудова України: принципи та політика. *CEPR*, 2022. 507 с.
8. Грищенко С. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: навч. посіб. кийв : Фоп Москаленко О. М., 2011. 140 с.
9. Данилишин В., Стефанків О., Ціжма О. Зарубіжний досвід державно-приватного партнерства та пропозиції щодо його вдосконалення в Україні. *Електронне наукове фахове видання, засноване Миколаївським національним*

університетом імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск № 11, червень 2016 р. С. 332-336.

10. Держава та приватний сектор на захисті національної безпеки: від взаємодії до партнерства: аналіт. доп. / [О. Д. Маркєєва, Б. Л. Розвадовський]. Київ: НІСД, 2021. 72 с.

11. Державно-приватне партнерство (Public-Private Partnerships) Міністерство відновлення. URL: <https://mtu.gov.ua/content/erzhavnoprivatne-partnerstvo-publicprivate-partnerships.html> (дата звернення: 20.04.2024)

12. Досвід реалізації проектів ДПП у Німеччині URL: http://www.pppinrussia.ru/userfiles/upload/files/PPP%20in%20foring%20country/PPP_in_Germany.pdf. (дата звернення: 17.04.2024)

13. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / [Б. Винницький, М. Лендшел, Б. Онищук, П. Сегварі]. К.: К.І.С., 2008. 146 с.

14. Дубок І. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в сфері культури України. *Ефективність державного управління*. 2014. вип. 1/2. ч. 1. С. 257–265.

15. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, зросла до майже \$138 млрд. *Київська школа бізнесу*, 2023. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosla-do-mayzhe-138-mlrd/>. (дата звернення: 04.05.2024)

16. Залознова Ю.С., Петрова І.П., Трушкіна Н.В. Визначення змісту поняття «державно-приватне партнерство»: теоретичні засади. *Економіка і суспільство*. Випуск # 5/2016. С. 92-98.

17. Запатріна І. Державно-приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні. *Економіст*. 2011. №3. С. 52-58.

18. Калінько І.В. Гончаренко Н.В. Державно-приватне партнерство: зарубіжний досвід та перспективи реалізації в Україні. *Науковий вісник*

Полісся. 2015. Вип. 1(1). С. 15–21.

19. Карпа М. І. Місце та роль державно-приватного партнерства у виконанні функцій публічної служби. *Вісник НАДУ при у сфері природогосподарювання в умовах децентралізації*. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2017. № 1. С. 319–330.

20. Клименко С. Є., Лашкул З. В., Мотовиця Н. Я., Ярова Л. Д. Сучасний стан реалізації договорів державно-приватного партнерства та державних інвестиційних проєктів у сфері охорони здоров'я. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 68-74.

21. Комарницька Г. О. Сутність державно-приватного партнерства та його активізування в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Проблеми економіки* № 1 (39), 2019. С. 46-51.

22. Корбецький М.Б., Пухкал О.Г. Науково-теоретичні підходи до сутності державно-приватного партнерства як інструмента соціальних зобов'язань держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 21. С. 96–101.

23. Котов Є.В. Тектологія державно-приватного партнерства крізь призму зарубіжного досвіду. *Економіка промисловості*. 2012. № 1-2. С. 66-78.

24. Кравченко О.В. Наукові підходи до розуміння сутності державно-приватного партнерства. Наукові підходи до розуміння сутності державно-приватного партнерства. *Сучасний менеджмент: моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів доп. учасн. XXV Всеукраїнської щорічної студентської науково-практичної конференції за міжнародною участю*. 25 квіт. 2024 р. Одеса: Одеська політехніка, 2024. С. 55-57. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/studolympconf/_zbirka-2024-04-25_.pdf

24. Кредісов А.І., А.О. Білоус Державно-приватне партнерство: світовий досвід та його використання в Україні. *Економіка України*. 2016. № 2(651). С. 4–15.

25. Круглов В. В. Розвиток державно-приватного партнерства в

Україні: механізми державного регулювання: монографія /В. В. Круглов. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. 252 с.

26. Круглов В. В. Державно-приватне партнерство як інструмент інфраструктурного відновлення українських міст. *Актуальні проблеми державного управління*. 2022. № 1 (60). С. 62–76.

27. Мартякова О.В. Державно-приватне партнерство у сфері охорони здоров'я. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № (13). С. 37–43.

28. Мащенко М.А. Аналітичний огляд моделей державно-приватного партнерства у розрізі забезпечення інвайронментальної безпеки. *Агросвіт*. 2018. № 24. С. 31–35.

29. Мигас І. Особливості формування державно-приватного партнерства у провідних країнах світу. Проблеми глобалізації та регіоналізації світової економіки: зб. тез доп. *Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. та молод. вчених* [м. Тернопіль, 14-15 квіт. 2016 р.] / редкол.: С. В. Гродський, І. Я. Зварич, О. С. Карась [та ін.]; відп. за вип. Є. В. Савельєв. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 96-98.

30. Мігай Н.Б. Державно-приватне партнерство у сфері інноваційної діяльності: закордонний досвід та вітчизняні реалії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 31 (70). № 1, 2020. С. 52-59.

31. Мущинська Н. Ю. Дослідження сучасного стану розвитку відносин державно- приватного партнерства в Німеччині та Україні. *Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету*. 2011. Випуск 8 (30). С. 246-256.

32. Нейкова І. С. Державно-приватне партнерство як складова інвестиційного механізму інноваційного розвитку. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2010. № 1 (48). С. 152–160

33. Павлюк К. В., Павлюк С. М. Сутність і роль державно-приватного

партнерства в соціально-економічному розвитку держави. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010. № 17. С. 10–19.

34. Павлюк А.П. Державно-приватне партнерство як механізм активізації інвестиційної діяльності в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 3 (24). С. 38-45.

35. Петрова І.П. Поняття державно-приватного партнерства: оцінка зарубіжних і вітчизняних визначень. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 3 (27). С. 88–99

36. Пирог О. Глобальні інноваційні кластери: досвід державно-приватного партнерства Канади. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку* № 2 (8), 2022. С. 402-413.

37. Поляков Р. Б. Поняття та функції державно-приватного партнерства. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Вип. 86 /редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. Одеса: Гельветика, 2020. С. 182-189.

38. Полякова О. М. Державно-приватне партнерство в Україні: проблеми становлення. *Коммунальное хозяйство городов*. 2009. № 87. С. 317–322.

39. Про державно-приватне партнерство у Франції
[URL:www.pppinrussia.ru_userfiles_upload_files_PPPinforingcountry_France_PP](http://www.pppinrussia.ru_userfiles_upload_files_PPPinforingcountry_France_PP)
P. (дата звернення: 10.04.2024)

40. Про систему державно-приватного партнерства у Великій Британії:
http://www.pppinrussia.ru/userfiles/upload/files/PPP%20in%20foring%20country/PPP_in_UK.pdf. (дата звернення: 13.04.2024)

41. Проневич О.С., Проневич С.О. Державно-приватне партнерство у сфері безпеки: стан публічного дискурсу та проблеми легітимізації: *Збірник тез конференції «Проблеми та перспективи розвитку державно-приватного партнерства у галузі житлово-комунального господарства»*. 2015. С. 15-18

42. Розум Г.М. Державно-приватне партнерство як ефективний інструмент реалізації інноваційної політики регіонів. *Інвестиції: практика*

та досвід. 2017. № 20. С. 90–92.

43. Сірант М.М. Поняття та правова природа державно-приватного партнерства в галузі охорони навколишнього природного середовища. *Європейські перспективи*. 2022. № 1. С. 33–39.

44. Стан здійснення ДПП в Україні. *Міністерство економіки України*, 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>. (дата звернення: 18.04.2024)

45. Тараш Л. І., Петрова І. П. Державно-приватне партнерство – управлінська технологія модернізації економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2015. № 2 (40). С. 128-134.

46. Турчак Д.В. Суть та значення державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я. *Публічне управління і адміністрування в Україні. Новий вид наукових послуг*. Випуск 10. 2019. С. 127-131

47. Узунов Ф.В. Зарубіжний досвід формування та розвитку державно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід* № 14/2013. С. 124-126.

48. Федосова А. Г. Досвід Німеччини у розвитку ДПП. *Матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. «Правові умови сприятливого бізнес-клімату: досвід Німеччини та України»* (м. Одеса, 27 черв. 2019 р.) / ред. кол.: С. В. Ківалов (голова), О. П. Подцерковний (голова), М. Д. Василенко та ін. Одеса: Фенікс, 2019. С. 110-113.

49. Хусаїнов Р. Моделі державно-приватного партнерства: закордонний досвід та перспективи для України. *Науковий вісник ОНЕУ*. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2015/224/pdf/177-192.pdf> (дата звернення: 09.05.2024)

50. Шилепницький П.І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика: монографія /П.І. Шилепницький. Інститут регіональних досліджень НАН України. Чернівці, 2011. 455 с.

51. Шутаєва О.О., Побірченко В.В., Грищенко М.О. Зарубіжний досвід

державно-приватного партнерства і можливість його адаптації в Україні. *Економіка: теорія та практика*. 2015. № 1. С. 47–54.

52. Becker T. A. Blueprint for the Reconstruction of Ukraine, *CEPR Press*. 2022. URL: <https://cepr.org/system/files/publication-files/147614-a-blueprint-for-the-reconstruction-of-ukraine.pdf>. (дата звернення: 10.05.2024)

53. Bovaird T. Public'Private Partnerships: from Contested Concepts to Prevalent Practice. *International Review of Administrative Sciences*. 71(2). 2004. P. 199-215.

54. Cepparulo A., Eusepi, G., Giuriato, L. Public Finance, Fiscal Rules and Public–Private Partnerships: Lessons for Post-COVID-19 Investment Plans. *Comp Econ Stud*. 2023. <https://doi.org/10.1057/s41294-023-00213-x>. (дата звернення: 13.05.2024)

55. Doloreux D. & Frigon A. The Innovation Superclusters Initiative in Canada: A new policy strategy? *Science and Public Policy*, 49, 2022. P. 148–158.

56. Economic and Scientific Policy, IP/A/IMCO/NT/ 2006'3 PE 369.859

57. Engel E., Fischer R. D., Galetovic A. When and how to use public-private partnerships in infrastructure: Lessons from the international experience. *National Bureau of Economic Research*, 2020. No. w26766. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w26766/w26766.pdf. (дата звернення: 05.05.2024)

58. Gorodnichenko Y., Sologoub I. The Reconstruction of Ukraine Should Start Today. The First Step Is Ukraine's Safety. *Wilson center*, 2022. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/reconstruction-ukraine-should-start-today-first-step-ukraines-safety>. (дата звернення: 16.05.2024)

59. Government Finance Statistics. *IMF*, 2022. URL: <https://data.imf.org/?sk=89418059-d5c0-4330-8c41-dbc2d8f90f46&sId=1435762628665>. (дата звернення: 17.05.2024)

60. «Green Paper on Public-Private Partnerships and Community Law on Public Contracts and Concessions» /*Commission of the European Communities*. Brussels, 30.4.2004. URL:

http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2004/com2004_0327en01.pdf.

(дата звернення: 23.04.2024)

61. Grillitsch M. Public Private Innovation Partnerships for Sustainable Transformations Cambodia *Outlook Conference*, 2022.

URL:<https://coc2022.cdri.org.kh/public-private-innovation-partnerships-for-sustainable-transformations/> (дата звернення: 22.04.2024)

62. Gross fixed capital formation (% of GDP). *World Bank*, 2020. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.FTOT.ZS>. (дата звернення: 27.04.2024)

63. Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters. URL: <https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/officialdoc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf> (дата звернення: 12.04.2024)

64. Kumar M. Law, Statistics, Public-Private Partnership and the Emergence of a New Subject. *Accumulation in Post-Colonial Capitalism*. Singapore: Springer, 2017. P. 59–74.

65. Learning from Power Sector Reform: The Case of Ukraine. *World Bank*, 2021. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/c04d821c-99f7-5c55-9d40-629d71b145e7/content>. (дата звернення: 30.04.2024)

66. National Council for Public Private Partnerships URL:<http://www.ncppp.org/howpart/index.shtml#define>. (дата звернення: 02.05.2024)

67. Navigating Multiple Crises, Staying the Course on Long-term Development: The World Bank Group's Response to the Crises Affecting Developing Countries. *World Bank*, 2022. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37826>. (дата звернення: 13.05.2024)

68. Pontikakis D. et al. Partnerships for Regional Innovation Playbook, European Union, Luxembourg, 2022. <https://doi.org/10.2760/775610>. (дата

звернення: 16.04.2024)

69. Public-Private Partnerships. Reference Guide. Washington, D.C., 2012. 230 p.

70. Relief, Recovery and Resilient Reconstruction: Supporting Ukraine`s Immediate and Medium- Term Economic Needs. *World Bank*, 2022. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099608405122216371/IDU08c704e400de7a048930b8330494a329ab3ca> (дата звернення: 21.04.2024)

71. The architecture of infrastructure recovery in Ukraine. *OECD*, 2022. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-architecture-of-infrastructure-recovery-in-ukraine-d768a2e4/>. (дата звернення: 21.04.2024)

72. The Canadian Council for Public-Private Partnerships URL: www.pppcouncil.ca/aboutPPP_definition.asp. (дата звернення: 11.04.2024)

73. Ukraine: Commission presents plans for the Union`s immediate response to address Ukraine`s financing gap and the longer-term reconstruction. EC, 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3121. (дата звернення: 29.04.2024)

74. Ukraine: Public Investment Management Diagnostic Assessment Report. *World Bank*, 2023. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099220001172358412/pdf/P1724410d76e3f0940a48904740dc8b0421.pdf>. (дата звернення: 16.04.2024)

75. Ukraine: Relief and Reconstruction. EC, 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_22_3169 (дата звернення: 20.04.2024)

76. Yescombe E. R., Farquharson E. Public-Private Partnerships for Infrastructure. Principles of Policy and Finance. Oxford, UK: Elsevier, 2018. 548 p.